

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Zestawienie tematyczne
– Użycie siły podczas zabezpieczania demonstracji

Wrzesień 2024 r.

Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału
i nie ma charakteru wyczerpującego

Użycie siły podczas zabezpieczania demonstracji

Użycie siły podczas zabezpieczania demonstracji może w określonych okolicznościach dotyczyć kwestii normowanych w [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#), zwłaszcza w sferze prawa do życia, zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, wolności wyrażania opinii i wolności zgromadzeń.

Prawo do życia (art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka)

Sandru i Inni przeciwko Rumunii

8 grudnia 2009 r.

Sprawa dotyczyła protestów ludności w Timișoarze w 1989 r. – pierwszych z serii demonstracji, które doprowadziły do obalenia komunistycznego reżimu w Rumunii. Dwóch pierwszych skarżących oraz mąż trzeciej skarżącej, którzy uczestniczyli w demonstracjach, zostało poważnie rannych na skutek postrzałów. Brat czwartego skarżącego został zastrzelony. Wszyscy skarżyli się na bezskuteczność śledztwa w sprawie przemocy użytej do stłumienia manifestacji, co skutkowało wieloma ofiarami, oraz na przewlekłość postępowania karnego. Skarżący podnosili w szczególności, że postępowanie nie było prowadzone prawidłowo, ponieważ z uwagi na pozycje oskarżonych w nowym reżimie po 1989 r. w Rumunii władze były niechętne wyjaśnieniu sprawy.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 2** Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w jego aspekcie formalnym (dochodzenie), ustalwszy że władze krajowe nie dokładały wymaganej staranności w swoich działaniach. Przypomniał na wstępie, że z obowiązku ochrony prawa do życia na podstawie art. 2 Konwencji wynika konieczność zapewnienia pewnych form skutecznego ścigania z urzędu w przypadkach gdy wskutek użycia śmiertelnej broni wobec osoby fizycznej jej życie zostało zagrożone. Mając na uwadze niewątpliwą złożoność przedmiotowej sprawy Trybunał stwierdził, że następstwa polityczne i społeczne podnoszone przez rumuński rząd nie mogą uzasadniać przewlekłości postępowania. Przeciwnie, mając na względzie szczególną wagę sprawy dla rumuńskiego społeczeństwa krajowe organy winny dążyć do jak najszybszego jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia, bez zbędnej zwłoki, aby zapobiec jakimkolwiek przejawom tolerancji wobec bezprawnych czynów lub zmywy w ich kontekście.

Giuliani i Gaggio przeciwko Włochom

24 marca 2011 r. (Wielka Izba)

Sprawa dotyczyła śmiertelnego postrzelenia syna i brata skarżących przez członka sił bezpieczeństwa podczas zamieszek towarzyszących szczytowi G8, który odbywał się w lipcu 2001 r. w Genui. Skarżący zarzucali w szczególności, że śmierć członka ich rodziny nastąpiła wskutek nadmiernego użycia siły, że istniały luki w prawie krajowym, że organizacja działań służących przywróceniu i utrzymaniu porządku publicznego była wadliwa, oraz że nie przeprowadzono skutecznego śledztwa w sprawie jego śmierci.

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 2** (prawo do życia) Konwencji w związku z użyciem śmiertelnej broni, ustalając, że użycie siły przez *carabinieri* było bezwzględnie konieczne w rozumieniu Konwencji. Trybunał zauważył w szczególności, że funkcjonariusz, który oddał strzały, konfrontował się z grupą demonstrantów dokonujących bezprawnego i bardzo agresywnego ataku na pojazd, w którym był uwięziony. Zdaniem Trybunału działał on w szczerym przekonaniu, że życie i zdrowie jego oraz jego kolegów znalazło się w niebezpieczeństwie wskutek ataku na nich. Ponadto z materiału dowodowego przedstawionego Trybunałowi jasno wynikało, że *carabinieri* udzielił wyraźnie widocznego ostrzeżenia trzymając broń, a strzelił dopiero, gdy mimo tego nie poniechano ataku. W zaistniałych okolicznościach użycie potencjalnie śmiertelnej metody obrony, takiej jak strzały z broni palnej, było uzasadnione. Trybunał uznał też, że **nie doszło do naruszenia art. 2** ani w związku z krajowymi przepisami regulującymi użycie śmiertelnej broni, ani w związku z bronią wydaną organom ścigania podczas szczytu G8. Ponadto stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 2** w związku z organizacją i planowaniem operacji zabezpieczania szczytu G8, ustalając, że władze włoskie nie zaniedbały obowiązku uczynienia wszystkiego, czego można racjonalnie od nich oczekiwać w celu zapewnienia wymaganego poziomu środków bezpieczeństwa podczas wykonywania operacji potencjalnie obejmujących użycie śmiertelnej broni. Wreszcie Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 2** w związku z zarzucanym brakiem skutecznego ścigania w sprawie o spowodowanie śmierci.

Ataykaya przeciwko Turcji

22 lipca 2014 r.

Sprawa dotyczyła śmierci syna skarżącego, spowodowanej granatem z gazem łzawiącym, użytym przez policję podczas rozpędzania nielegalnej demonstracji. Skarżący zarzucił w szczególności, że jego syn zginął na skutek nadmiernego użycia siły, a władze nie przeprowadziły skutecznego postępowania w sprawie o spowodowanie jego śmierci. Ponadto podnosił, że na gruncie prawa krajowego nie miał żadnych skutecznych środków prawnych, umożliwiających pozwanie sprawcy śmiertelnego postrzału.

Trybunał orzekł, że **doszło do naruszenia art. 2** Konwencji w jego aspekcie materialnym (prawo do życia) oraz aspekcie formalnym (postępowanie). Stwierdził w szczególności, że nie było okoliczności wskazujących na to, że użycie siły było bezwzględnie konieczne i proporcjonalne, ani że policja dołożyła należytej staranności w celu zminimalizowania zagrożenia dla życia. Ponadto uznał, że nie przeprowadzono rzetelnego postępowania krajowego w celu zidentyfikowania sprawcy śmiertelnego postrzału. W odniesieniu do **art. 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji Trybunał przypomniał swoje ustalenia z wyroków *Abdullah Yaşa i Inni* oraz *Izci* (zob. poniżej, w części „Zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania”) i podkreślił potrzebę zaostrzenia środków bezpieczeństwa związanych z prawidłowym użyciem granatów z gazem łzawiącym, aby zminimalizować ryzyko śmierci lub urazów towarzyszące ich używaniu. Trybunał zwrócił uwagę, że przez cały czas, w którym turecki system nie spełniał wymagań Europejskiej Konwencji, nieprawidłowe używanie potencjalnie śmiertelnej broni podczas demonstracji groziło naruszeniami podobnymi do naruszeń, do jakich doszło w przedmiotowej sprawie. Trybunał ponadto stwierdził, że w celu zapewnienia skutecznego wykonania jego wyroku należało podjąć nowe czynności śledcze pod nadzorem Komitetu Ministrów Rady Europy służące ustaleniu – a w razie konieczności – ukaraniu osób odpowiedzialnych za śmierć syna skarżącego.

Mocanu i Inni przeciwko Rumunii

17 września 2014 r. (Wielka Izba)

Zobacz poniżej, w części „Zakaz tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania”.

Elvan przeciwko Turcji

7 lutego 2023 r.

Sprawa dotyczyła śmierci Berkina Elvana w wieku 15 lat w następstwie rany zadanej przez granatnik podczas „wydarzeń Gezi” w Stambule. Skarżący – jego rodzice i dwie siostry –

skarżyli się w szczególności na dochodzenie w sprawie okoliczności śmierci ich krewnego. W tej sprawie Trybunał wyjaśnił w szczególności, że nie przywiązuje żadnej wagi do argumentu rządu tureckiego, że ogólna sytuacja podczas „wydarzeń Gezi” była niebezpieczna, ani do koncepcji, że Berkin Elvan uczestniczył w jakiegokolwiek konkretnej działalności w tym kontekście, ponieważ ustalono, że od godziny 7 rano w danym dniu nie było żadnej akcji protestacyjnej ani aktywnego demonstranta na miejscu zdarzenia. Trybunał orzekł, że w niniejszej sprawie **doszło do naruszenia art. 2** (prawo do życia) Konwencji w jego aspekcie formalnym, stwierdzając, że doszło do naruszenia proceduralnego obowiązku pozwanego państwa, wynikającego z art. 2, do przeprowadzenia skutecznego śledztwa w sprawie jakiegokolwiek roli, jaką kierownik organów ścigania i/lub gubernator Sztambułu mogli odegrać w związku ze śmiercią Berkina Elvana.

Nika przeciwko Albanii

14 listopada 2023 r.

Sprawa dotyczyła śmierci męża i ojca skarżących po tym, jak został postrzelony w głowę w 2011 roku podczas demonstracji przed siedzibą premiera Albanii. Protest doprowadził do gwałtownych konfrontacji między demonstrantami a władzami. Skarżący twierdzili w szczególności, że głównodowodzący Gwardii Narodowej, odpowiedzialny za ochronę biura premiera, nakazał swoim ludziom otworzyć ogień do protestujących. Stwierdzili, że użycie siły przez władze podczas protestu było nadmierne, a śledztwo w sprawie śmierci ich krewnego było nieskuteczne.

Trybunał stwierdził ogólnie, że śledztwo w tej sprawie nie było skuteczne, ponieważ nie doprowadziło do ustalenia prawdy ani do identyfikacji i ukarania osób odpowiedzialnych, co stanowiło **naruszenie art. 2** Konwencji (prawo do życia) w jego aspekcie formalnym. Trybunał stwierdził również niedociągnięcia w ówczesnych ramach prawnych regulujących użycie broni palnej w kontekście operacji kontroli tłumu oraz poważne błędy w planowaniu i kontroli protestu. Zauważył, że władze nie wykazały, że użycie śmiertelnej siły przez funkcjonariuszy Gwardii Narodowej, które doprowadziło do śmierci krewnego skarżącego, było absolutnie konieczne. Rząd albański sam przyznał, że użycie siły było nadmierne. Trybunał uznał zatem, że doszło również do **naruszenia art. 2** Konwencji w jego aspekcie materialnym. Wreszcie, Trybunał orzekł, na podstawie **art. 46** (moc wiążąca i wykonanie) Konwencji, że władze albańskie powinny nadal starać się wyjaśnić okoliczności śmierci krewnego skarżących oraz zidentyfikować i ukarać osoby odpowiedzialne.

Stefan-Gabriel Mocanu i Inni przeciwko Rumunii

12 grudnia 2023 r.

Sprawa dotyczyła zarzutów stawianych przez ofiary lub spadkobierców ofiar represji antyrządowych protestów, które miały miejsce w Bukareszcie w czerwcu 1990 r., co do braku skutecznego śledztwa. Skarżący twierdzili w szczególności, że dochodzenie władz rumuńskich było nieskuteczne i nie udało się zidentyfikować osób odpowiedzialnych za wydarzenia będące przedmiotem skargi oraz, w stosownych przypadkach, ukarać ich. Trybunał orzekł, że w niniejszej sprawie doszło do **naruszenia art. 2** (prawo do życia) i **art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w ich aspekcie formalnym. Trybunał stwierdził w szczególności, że nawet po początkowym stwierdzeniu naruszenia - w wyroku *Mocanu i Inni przeciwko Rumunii* z 17 września 2014 r. (zob. poniżej, w części „Zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania”, „Demonstranci”) – w związku ze śledztwem w sprawie wydarzeń, które miały znaczenie dla społeczeństwa rumuńskiego, w późniejszym śledztwie odnotowano szereg niedociągnięć i braków, które uzasadniały nie tylko uchylenie wniosku prokuratora o wszczęcie postępowania, ale także kilku czynności śledczych, i wiązały się z naruszeniem wymogów proceduralnych wynikających z art. 2 i 3 Konwencji. Ponadto, zgodnie z **art. 46** (moc wiążąca i wykonanie wyroków) Konwencji, Trybunał wezwał państwo rumuńskie do podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia przeprowadzenia śledztwa, które będzie w stanie szybko i sprawnie wyjaśnić okoliczności - podczas wydarzeń w dniach 13-15 czerwca 1990 r. - związane ze śmiercią ojca dwóch skarżących i złym traktowaniem, któremu rzekomo poddano pozostałych skarżących.

Zakaz tortur i niehumanicznego lub poniżającego traktowania (art. 3 Konwencji)

Demonstranci

Oya Ataman przeciwko Turcji

5 grudnia 2006 r.

W kwietniu 2000 r. skarżąca, prawniczka i członkini rady nadzorczej Stowarzyszenia Praw Człowieka, zorganizowała w Stambule demonstrację w celu zaprotestowania przeciwko planom stworzenia więzień „typu F” (zaprojektowanych w taki sposób, by zapewnić warunki mieszkalne dla dwóch lub trzech osób zamiast cel wieloosobowych). Demonstracja przybrała formę marszu, po którym wystosowano oświadczenie dla prasy. Skarżąca poskarżyła się w szczególności na użycie gazu pieprzowego – rodzaju gazu łzawiącego – w celu rozpędzenia demonstrantów.

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanicznego lub poniżającego traktowania) Konwencji, ustalwszy że nie było dowodów na poparcie zarzutów skarżącej dotyczących złego traktowania. Trybunał najpierw stwierdził, że gaz pieprzowy jest stosowany w niektórych państwach członkowskich Rady Europy w celu utrzymywania kontroli nad demonstracjami lub rozpędzania demonstrantów, kiedy sytuacja zaczyna wymykać się spod kontroli. Środek ten nie znajduje się w wykazie toksycznych gazów zawartym w Załączniku do Konwencji o zakazie broni chemicznej z 1993 r. (Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów). Trybunał zauważył jednak, że użycie takiego gazu może wywoływać skutki uboczne takie jak: duszności, nudności, wymioty, podrażnienie dróg oddechowych, podrażnienie kanalików łzowych i oczu, skurcze mięśni, ból gardła, wysypka lub reakcje alergiczne. W przedmiotowej sprawie Trybunał zwrócił uwagę, że skarżąca nie przedstawiła żadnych dokumentów medycznych potwierdzających wystąpienie u niej niepożądanych skutków ubocznych po kontakcie z gazem. Ponieważ skarżąca została zwolniona wkrótce po zatrzymaniu, nie wystąpiła też o przeprowadzenie badania lekarskiego.

Balcik i Inni przeciwko Turcji

29 listopada 2007 r.

W sierpniu 2000 r. w Stambule doszło do zgromadzenia siedmiu skarżących i trzydziestu dziewięciu innych osób w celu wystosowania oświadczenia dla prasy jako formy protestu przeciwko tworzeniu więzień typu F (zaprojektowanych w taki sposób, by zapewnić warunki mieszkalne dla dwóch lub trzech osób zamiast cel wieloosobowych). Demonstranci zostali pouczeni przez policję, że ich marsz jest nielegalny: nie wpłynęło żadne uprzednie zgłoszenie do właściwych organów, a samo zgromadzenie miało zakłócać porządek publiczny. Protestującym nakazano rozejść się. Grupa nie zastosowała się do nakazu i próbowała kontynuować swój marsz. Skarżący zarzucali w szczególności, że zostali zatrzymani podczas demonstracji.

Trybunał w szczególności zauważył, że pięcioro skarżących nie przedłożyło żadnych dokumentów medycznych ani innych dowodów na poparcie zarzutów o złym traktowaniu, w związku z czym **oddalił ich skargi na podstawie art. 3** (zakaz niehumanicznego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Co się jednak tyczy dwóch pozostałych skarżących, strony nie kwestionowały, że obrażenia widoczne na ich ciałach zostały odniesione na skutek użycia siły przez policję podczas zatrzymania. W ich przypadku, zauważając w szczególności, że nie można stwierdzić, że siły bezpieczeństwa zostały wezwane do reakcji bez wcześniejszego przygotowania, oraz że nic w aktach sprawy nie wskazywało na to, że demonstranci stanowili zagrożenie dla porządku publicznego, Trybunał stwierdził, że rząd turecki nie przedstawił przekonujących i wiarygodnych argumentów, które mogłyby wyjaśnić lub uzasadnić skalę użycia siły wobec skarżących, których obrażenia zostały potwierdzone w dokumentacji medycznej. Obrażenia te były zatem skutkiem traktowania, za które odpowiedzialność ponosi Państwo, zatem w przypadku dwóch skarżących **doszło do naruszenia art. 3** Konwencji.

Gazioğlu i Inni przeciwko Turcji

17 maja 2011 r.

Czworo skarżących w sprawie zarzucało złe traktowanie przez funkcjonariuszy policji, którzy w 2003 r. zatrzymali ich podczas demonstracji w ramach protestu przeciwko rządowym planom wysłania żołnierzy do udziału w inwazji w Iraku.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w odniesieniu do dwojga skarżących. Zauważył w szczególności, że doznane przez nich obrażenia twarzy i głowy osiągnęły minimalny poziom dolegliwości, aby wejść w zakres Artykułu 3 Konwencji. Ponadto mając na względzie przyznanie przez turecki rząd, że obrażenia te zostały spowodowane przez funkcjonariuszy policji, to na rządzie spoczywał ciężar udowodnienia, że zaszła ścisła konieczność użycia siły podyktowana zachowaniem skarżących, a użyta siła nie była nadmierna. Bez wątplenia jednak prokuratura nie podjęła żadnych poważnych prób ustalenia okoliczności użycia siły ani przyczyn obrażeń skarżących. Zważywszy zatem, że rząd nie przedstawił żadnego innego uzasadnienia dla użycia siły niż zarzucane „chuligańskie zachowanie” niektórych demonstrantów, oraz że skarżący nie popełnili żadnych przestępstw – co potwierdza ich uniewinnienie w postępowaniu karnym przed sądem – Trybunał uznał, że użycie siły przez funkcjonariuszy policji skutkujące obrażeniami u dwóch skarżących było nieproporcjonalne.

Zobacz też wyrok wydany w tym samym dniu w sprawie Akgöl i Göl przeciwko Turcji, w której skarżący zaskarżyli interwencję żandarmów podczas demonstracji w 2002 r., w której uczestniczyli jako studenci uniwersytetu, aby uczcić pamięć innego studenta, który został zabity. W następstwie tego skarżący zostali aresztowani i wszczęto przeciwko nim postępowanie karne za udział w nielegalnej demonstracji.

Ali Günes przeciwko Turcji

10 kwietnia 2012 r.

W czerwcu 2004 r. skarżący, nauczyciel w szkole średniej, członek Związku Pracowników Oświatowych i Naukowych oraz członek Konfederacji Związków Pracowników Instytucji Publicznych, uczestniczył w demonstracji przeciwko szczytowi NATO w Stambule. Skarżący zarzucił w szczególności, że został pobity przez policję oraz potraktowany niebezpiecznym gazem po zatrzymaniu w trakcie demonstracji, mimo że zarówno on, jak i wszyscy ludzie mu towarzyszący byli nieuzbrojeni i zachowywali się spokojnie. Ponadto uskarżał się, że tureckie władze nie rozpatrzyły należycie jego zarzutów przeciwko policji.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w jego aspekcie materialnym, ustalwszy, że skarżący został poddany niehumanitarnemu i poniżającemu traktowaniu. Stwierdził, że tureckie władze nie zdołały uzasadnić użycia gazu łzawiącego przeciwko skarżącemu już po tym, jak został zatrzymany przez policję, oraz że nieuzasadnione rozpylenie gazu w twarz mogło spowodować poważne cierpienie fizyczne i psychiczne u skarżącego. Trybunał zauważył w szczególności, że już rozpatrywał kwestie użycia gazu łzawiącego przez organy ścigania i zna skutki, jakie może to wywołać. Podzielając stanowisko Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom i Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), który wyraził obawy związane ze stosowaniem gazu łzawiącego podczas czynności organów ścigania oraz wezwał do określenia jednoznacznych zasad w tej materii na gruncie prawa krajowego, Trybunał podkreślił w szczególności, że nie ma usprawiedliwienia dla użycia gazu łzawiącego przeciwko osobie, która już znalazła się pod kontrolą organów ścigania, jak miało to miejsce w przypadku skarżącego. W sprawie tej Trybunał stwierdził też, że **doszło do naruszenia art. 3** Konwencji w aspekcie formalnym, ustalwszy że władze nie przeprowadziły skutecznego postępowania w związku z zarzutami skarżącego.

Abdullah Yaşa i Inni przeciwko Turcji

16 lipca 2013 r.

W marcu 2016 r. w mieście Diyarbakır doszło do wielu nielegalnych demonstracji w następstwie śmierci czternastu członków PKK (Partii Pracujących Kurdystanu) podczas starć zbrojnych. Demonstracjom towarzyszyła przemoc, a jedenastu uczestników straciło życie. Skarżący, wówczas trzynastoletni chłopiec, został raniony w głowę granatem z gazem łzawiącym. Zarzucił w szczególności stosowanie nieuzasadnionej siły przez policję. Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w jego aspekcie materialnym. Nie zostało dowiedzione, aby użycie siły między innymi wobec skarżącego stanowiło odpowiednią reakcję na sytuację z perspektywy wymogów art. 3 Konwencji, ani że było proporcjonalne do celu, jaki miał zostać osiągnięty, mianowicie do rozproszenia zgromadzenia, które nie miało charakteru pokojowego. Powaga obrażeń głowy skarżącego odbiegała od stopnia intensywności użycia siły, jaki byłby ściśle konieczny wobec jego zachowania. Trybunał zauważył w szczególności, że z materiału filmowego oraz materiału dowodowego zawartego w aktach sprawy wynikało, iż przebieg tej demonstracji nie był pokojowy. W związku z tym nie było problematyczne na gruncie art. 3 Konwencji użycie gazu łzawiącego do rozproszenia zgromadzenia. Kwestią sporną nie był jednak sam fakt użycia gazu łzawiącego, ale to, że granat z gazem łzawiącym został wystrzelony bezpośrednio w stronę demonstrantów. Miotanie granatów z gazem łzawiącym przy użyciu wyrzutni niosło ryzyko spowodowania poważnych obrażeń, a nawet śmierci w razie nieprawidłowego użycia wyrzutni. Mając zatem na uwadze niebezpieczny charakter użytego sprzętu Trybunał stwierdził, że w sprawie należy sięgnąć do jego orzecznictwa dotyczącego użycia potencjalnie śmiertelnej broni. Operacje policyjne – w tym wystrzeliwanie granatów z gazem łzawiącym – musiały być nie tylko dozwolone na mocy prawa krajowego, ale także wystarczająco uregulowane w ramach systemu odpowiednich i skutecznych zabezpieczeń przed arbitralnością, nadużyciem siły i możliwymi do uniknięcia wypadkami. Ponadto na podstawie **art. 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji Trybunał zauważył, że w czasie wydarzeń tureckie prawo nie zawierało żadnych konkretnych przepisów regulujących kwestię użycia granatów z gazem łzawiącym podczas demonstracji, a organy ścigania nie dysponowały żadnymi wytycznymi dotyczącymi ich użycia. Trybunał orzekł zatem, że zabezpieczenia związane z właściwym użyciem granatów łzawiących muszą zostać wzmocnione w celu zminimalizowania ryzyka śmierci i obrażeń wynikających z ich użycia.

İzci przeciwko Turcji

23 lipca 2013 r.

Sprawa dotyczyła zarzutów skarżącej o pobicie, potraktowanie gazem łzawiącym, oraz użycie wobec niej wulgarnych i obelżywych słów przez funkcjonariuszy policji podczas demonstracji w marcu 2005 r. na placu Beyazıt w Istambule, towarzyszących obchodom Dnia Kobiet. Skarżąca w szczególności podniosła, że kiedy tłum zaczął się rozchodzić z własnej woli, funkcjonariusze policji zaatakowali demonstrantów pałkami i zaczęli uderzać ją w twarz oraz w inne części ciała, a kiedy upadła na ziemię, funkcjonariusze nie przestawali jej bić i kopać. Dodała, że takie ataki policji były w Turcji tolerowane i uchodziły bezkarnie. Ponadto twierdziła, że działania policji uniemożliwiły jej korzystanie z prawa do wolności wyrażania opinii i wolności zgromadzeń.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji zarówno w aspekcie materialnym, jak i formalnym z racji tego, że wobec skarżącej użyto nadmiernej siły i spryskanie jej gazem łzawiącym, a tureckie władze nie wykryły ani nie ukarały osób za to odpowiedzialnych. Trybunał zauważył w szczególności, że podobnie jak w okolicznościach wielu poprzednich spraw przeciwko Turcji, funkcjonariusze policji nie wykazali określonego stopnia tolerancji i powściągliwości podczas prób rozpędzania tłumu, który nie dopuszczał się przemocy ani nie stanowił zagrożenia dla porządku publicznego, a na skutek użycia nieproporcjonalnej siły przeciwko

demonstrantom skarżąca doznała obrażeń. Ponadto niewykrucie i nieukaranie odpowiedzialnych za to funkcjonariuszy policji budzi poważne wątpliwości co do spełniania przez Państwo nałożonego Konwencją zobowiązania polegającego na prowadzeniu skutecznego dochodzenia w przypadkach zarzutów złego traktowania. W przedmiotowej sprawie Trybunał stwierdził też, że **doszło do naruszenia art. 11** (wolność zgromadzeń) Konwencji, ustalając, że użycie nadmiernej siły przez funkcjonariuszy policji wobec skarżącej, której zachowanie nie wymagało tak brutalnej interwencji, było nieproporcjonalne do zamierzonego celu – mianowicie zapobieganie zakłóceniom porządku i przestępczości, a także utrzymywanie porządku publicznego – i miał odstrasżający wpływ na gotowość ludzi do demonstrowania. Wreszcie na podstawie **art. 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji, zważywszy że w ponad 40 wyrokach przeciwko Turcji stwierdzono naruszenie art. 3 i art. 11 Konwencji w związku z brutalnymi interwencjami funkcjonariuszy organów ścigania podczas demonstracji, a duża liczba skarg wniesionych przeciwko Turcji, dotyczących prawa do wolności zgromadzeń lub użycia nadmiernej siły przez funkcjonariuszy organów ścigania podczas demonstracji, wciąż była w toku, Trybunał zwrócił się do tureckich władz o przyjęcie ogólnych środków mających zapobiegać podobnym naruszeniom w przyszłości.

Mocanu i Inni przeciwko Rumunii

17 września 2014 r. (Wielka Izba)

Sprawa dotyczyła w szczególności śledztwa w następstwie brutalnego rozprawienia się z antyrządowymi demonstracjami w czerwcu 1990 r. w Bukareszcie. Podczas tych starć mąż pierwszej skarżącej został zastrzelony, a drugi skarżący został zatrzymany i źle potraktowany przez policję. Oboje skarżący podnosili, że Rumunia nie spełniła swoich zobowiązań do zapewnienia skutecznego, bezstronnego i dokładnego śledztwa mającego doprowadzić do wykrycia i ukarania osób odpowiedzialnych za zbrojne represje.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 2** Konwencji w jego aspekcie formalnym (śledztwo) w odniesieniu do pierwszej skarżącej, oraz **do naruszenia art. 3** (zakaz tortur oraz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) Konwencji w jego aspekcie formalnym w odniesieniu do drugiego skarżącego, ustalwszy że organy odpowiedzialne za śledztwo nie podjęły wszystkich środków, jakie mogły doprowadzić do wykrycia i ukarania osób odpowiedzialnych za brutalne zajścia, oraz że skarżący nie mogli liczyć na skuteczne śledztwo w rozumieniu Konwencji. Trybunał przyznał także, że w szczególnych okolicznościach skutki psychologiczne złego traktowania ze strony funkcjonariuszy Państwa mogą osłabić zdolność ofiary do zaskarżenia doznanego traktowania oraz stanowić znaczne utrudnienie w dochodzeniu prawa do odszkodowania. W przedmiotowej sprawie Trybunał zauważył, że drugi skarżący, podobnie jak większość ofiar, znalazł w sobie odwagę do wniesienia skargi dopiero po kilku latach od wydarzeń, kiedy wydawało się, że w śledztwie wszczętym z urzędu zaczęto robić postępy. Uznał zatem, że w nadzwyczajnych okolicznościach przedmiotowej sprawy wrażliwość skarżącego oraz jego poczucie bezsilności stanowią wiarygodne wytłumaczenie, dlaczego zwlekał ze złożeniem skargi aż do roku 2001, czyli ponad dziesięć lat od wydarzeń.

Cestaro przeciwko Włochom

7 kwietnia 2015 r.

W lipcu 2001 r. w Genewie odbył się dwudziesty siódmy szczyt G8. Kilka organizacji pozarządowych zorganizowało alternatywny szczyt antyglobalizacyjny w mieście w tym samym czasie. Sprawa dotyczyła wydarzeń, do których doszło pod koniec szczytu G8, w szkole udostępnionej przez władze gminne w charakterze noclegowni dla „akredytowanych” demonstrantów. Około północy policyjny oddział prewencji wszedł do budynku w celu przeprowadzenia przeszukania. Podczas przybycia policji skarżący, który wówczas miał 62 lata i znajdował się w szkole, siedział oparty plecami o ścianę z rękoma uniesionymi w górę. Został kilkakrotnie uderzony, wskutek czego doznał licznych złamań. Skarżący podniósł, że podczas nalotu policji na szkołę padł ofiarą przemocy i złego

traktowania, które jego zdaniem wyczerpało znamiona tortur.

Trybunał uznał, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji z racji złego traktowania, jakiemu poddano skarżącego, oraz nieodpowiednich przepisów prawa karnego dotyczących karania aktów tortur, które nie odstraszały skutecznie od ponownego popełniania takich czynów. Biorąc pod uwagę całokształt przedstawionych okoliczności Trybunał stwierdził, że złe traktowanie, jakiemu poddano skarżącego podczas szturmów policji na szkołę wyczerpało znamiona „tortur”. Trybunał zauważył też, że niewykrycie rzeczywistych sprawców złego traktowania można po części wytłumaczyć obiektywną trudnością w dokonaniu jednoznacznej identyfikacji przez prokuraturę, ale również brakiem współpracy ze strony policji. Ponadto na podstawie **art. 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji Trybunał, podkreśliwszy strukturalny charakter problemu, zwrócił uwagę, że co się tyczy środków prawnych, jakie należy podjąć, pozytywne zobowiązania Państwa na podstawie art. 3 Konwencji mogą obejmować konieczność wprowadzenia należycie dostosowanych ram prawnych, w tym w szczególności skutecznych norm prawa karnego.

Zobacz też: [Bartesaghi Gallo i Inni przeciwko Włochom](#), wyrok z 22 czerwca 2017 r.; [Blair i Inni przeciwko Włochom](#) oraz [Azzolina i Inni przeciwko Włochom](#), wyroki z dnia 26 października 2017 r.

Süleyman Celebi i Inni przeciwko Turcji

24 maja 2016 r.

Skarżący to grupa osób fizycznych oraz związek zawodowy – uczestnicy wiecu zwołanego w Stambule w dniu 1 maja 2008 r. w celu obchodów Święta Pracy, rozproszonego przez policję z użyciem przemocy. Poszczególni skarżący zarzucili między innymi, że funkcjonariusze policji użyli nieproporcjonalnej siły w celu rozproszenia zgromadzenia. Oświadczyli, że musieli być hospitalizowani z uwagi na skutki użytego wobec nich gazu łzawiącego oraz otrzymanych ciosów oraz podnieśli, że członkowie sił bezpieczeństwa pozostali bezkarni.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji zarówno w aspekcie materialnym, jak i formalnym w odniesieniu do trzeciego i piątego skarżącego. Trybunał w szczególności zauważył, że obrażenia stwierdzone przez lekarzy u obu wymienionych skarżących, którzy sami nie uczestniczyli w aktach przemocy, można uznać za powstałe w wyniku agresywnych czynności policji mających na celu rozproszenie demonstracji. Takie traktowanie w celu rozproszenia demonstracji było nieuzasadnione oraz wyczerpywało znamiona niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Trybunał zauważył też, że nie ścigano zaangażowanych w to funkcjonariuszy policji. Podobnie wobec osób, które wydały rozkazy, nie wszczęto postępowania przed sądem. Tylko postępowanie karne wobec funkcjonariuszy policji, gubernatora oraz szefa departamentu bezpieczeństwa, który wydał rozkazy, mogłoby rzucić światło na treść i zakres rozkazów otrzymanych przez funkcjonariuszy policji.

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası i Inni przeciwko Turcji

5 lipca 2016 r.

W listopadzie 2005 r. związek Eğitim-Sen wezwał swoich członków do udziału w demonstracji w centrum Ankar, by domagać się prawa do bezpłatnej edukacji wysokiej jakości. Sprawa dotyczyła w szczególności zarzutów sześciorga członków związku o złe traktowanie przez funkcjonariuszy policji. Według skarżących policjanci spryskali ich wodą pod wysokim ciśnieniem oraz gazem łzawiącym oraz skierowali na nich pojazd opancerzony. Skarżący podnieśli też, że władze nie wszczęły śledztwa.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w odniesieniu do sześciorga skarżących – członków związku. Zauważył przy tym, że użycie siły skutkowało obrażeniami niewątpliwie wiążącymi się z cierpieniem o takim charakterze, że należy je uznać za niehumanitarne i poniżające traktowanie. Ponadto nawet założywszy, że zachowanie demonstrantów mogło uzasadnić użycie siły, Trybunał uznał, że nie zostało wykazane, aby rozproszenie przedmiotowego wiecu

uzasadniało dotkliwość ciosów zadanych ciałom, głowom i twarzom uczestników. Zatem wyjaśnienia tureckiego rządu nie przekonały Trybunału, że siła użyta przez służby bezpieczeństwa stanowiła odpowiednią reakcję na sytuację, zważywszy na zachowanie demonstrantów podczas incydentu. Trybunał ponadto **stwierdził naruszenie art. 3** Konwencji w jego aspekcie formalnym z racji tego, że ani skargi kierowane do Prokuratora Generalnego w Trybunale Kasacyjnym, ani skarga wniesiona do oskarżyciela publicznego nie doprowadziła do skutecznego śledztwa.

Kilici przeciwko Turcji

27 listopada 2018 r.

W marcu 2009 r. w Stambule doszło do zgromadzenia około 200 członków różnych związków zawodowych. Zgromadzeni ruszyli w stronę dzielnicy, w której odbywało się V Światowe Forum Wodne, aby wyrazić poprzez oświadczenie dla prasy swoje niezadowolenie z powodu komercjalizacji i prywatyzacji wód. Skarżący, członek jednego ze związków zawodowych, został ranny na skutek ostrzału gumowymi kulami przez policję rozpraszającą demonstrantów. Zarzucił on w szczególności nieproporcjonalne i nieuzasadnione użycie siły przez funkcjonariuszy policji oraz brak skutecznego śledztwa. Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji, ustalając, że nie wykazano, aby użycie siły przeciwko skarżącemu było adekwatne do sytuacji lub proporcjonalne do zamierzonego celu, mianowicie kontrolowanego rozproszenia demonstracji, a czynności śledcze były mało wnikliwie lub nieskuteczne. W odniesieniu w szczególności do użycia gumowych kul, Trybunał wyraził pogląd, że skąpe regulacje prawne określające zasady stosowania siły przez policję same w sobie były niewystarczające do stwierdzenia legalności i adekwatności ostrzału gumowymi kulami podczas akcji policyjnej w sytuacji braku przepisów regulujących użycie broni tego rodzaju. Zdaniem Trybunału taka sytuacja nie zapewniała poziomu ochrony przed obrażeniami ciała wymaganego we współczesnych demokratycznych społeczeństwach w Europie.

Zakharov i Varzhabetvan przeciwko Rosji¹

13 października 2020 r.

Sprawa ta dotyczyła zarzutów brutalności policji wobec uczestników wiecu politycznego na placu Bolotnaya w maju 2012 r. Obaj skarżący, którzy uczestniczyli w wiecu, stwierdzili, że byli źle traktowani podczas jego rozpędzania i skarżyli się, że dochodzenie w sprawie ich skarg było nieskuteczne. Ponadto twierdzili, że ich udział w wiecu był pokojowy, a zatem użycie wobec nich siły było niezgodne z prawem i nieuzasadnione.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w jego aspekcie materialnym i formalnym. Zauważył w szczególności, że ustalił ponad wszelką wątpliwość, że 6 maja 2012 r. policja użyła siły wobec obu skarżących podczas rozpraszania zgromadzenia na placu Bolotnaya, i że w wyniku tego odnieśli obrażenia. Dodatkowo, na żadnym etapie pokojowe zachowanie skarżących w czasie zgromadzenia nie było kwestionowane. Użycie siły przeciwko nim nie było zatem absolutnie konieczne ze względu na ich własne zachowanie, a tym samym umniejszyło ich godności. Nie było też niezbędne w kontekście tłumienia masowych zamieszek. Trybunał stwierdził ponadto, że władze rosyjskie nie przeprowadziły skutecznego dochodzenia, które mogłoby ustalić, czy użycie siły przez policję było niezbędne i proporcjonalne. W niniejszej sprawie Trybunał uznał również, że doszło do naruszenia Artykułu 11 (wolność zgromadzeń) Konwencji. W tym względzie zauważył w szczególności, że nie przedstawiono żadnego wyjaśnienia, dlaczego użyto siły wobec skarżących, którzy nie zostali aresztowani i nie zaangażowali się w żadne akty przemocy. W świetle stwierdzenia, że siła użyta wobec skarżących była niepotrzebna i nadmierna, Trybunał uznał również, że kwestionowana ingerencja nie była konieczna w

---

¹ 16 września 2023 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

demokratycznym społeczeństwie. Co więcej, mogła ona wywołać efekt mrozący i zniechęcić skarżących i inne osoby do udziału w podobnych zgromadzeniach publicznych.

Shmorgunov i Inni przeciwko Ukrainie, Lutsenko i Verbytskyy przeciwko Ukrainie, Kadura i Smaliy przeciwko Ukrainie, Dubovtsev i Inni przeciwko Ukrainie oraz Vorontsov i Inni przeciwko Ukrainie

21 stycznia 2021 r.

Te sprawy dotyczyły wydarzeń wokół protestów na Majdanie w Kijowie i innych miastach w Ukrainie między listopadem 2013 r. a lutym 2014 r., w tym rozpędzania protestujących, ich zatrzymania, porywanie aktywistów i ich złe traktowanie, i związane z tym postępowania. Wszyscy skarżący byli obecni lub odgrywali jakąś rolę w protestach na Majdanie. Zarzucili, między innymi, brutalność policji, odmówienie im prawa do protestowania, niezasadne zatrzymanie, a w jednej sprawie nawet pozbawienie życia.

Trybunał stwierdził w szczególności **naruszenie art. 2** (prawo do życia) i **wielokrotne naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), **art. 5 ust. 1 i 3** (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) **oraz art. 11** (wolność zgromadzeń) Konwencji. Zauważył w szczególności, że władze celowo dopuściły się złego traktowania, i że Państwo było odpowiedzialne za zamordowanie jednej z protestujących osób. Uznał także, że wiele nakazów zatrzymania było arbitralnych. Ponadto uznał, że władze celowo próbowały zakłócić początkowo pokojowe protesty, stosując w tym celu nadmierną przemoc i bezprawne zatrzymania. Trybunał stwierdził, że stwierdzone nadużycia wydawały się być strategią ze strony władz. Dochodzenia w sprawie wydarzeń również w wielu przypadkach były nieskuteczne.

Lopez Martinez przeciwko Hiszpanii

9 marca 2021 r. (wyrok komitetowy)

Ta sprawa dotyczyła śledztwa prowadzonego przez władze hiszpańskie po przymusowej ewakuacji przez policję kilku osób, w tym skarżącego, w kawiarni na obrzeżach siedziby Kongresu w Madrycie i biorących udział w demonstracji pod hasłem „Otoczyć Kongres”.

Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. W świetle posiadanych materiałów uznał, że w konkretnych okolicznościach sprawy postępowanie prowadzone przez sądy krajowe nie było wystarczająco dokładne i skuteczne, aby spełnić wymogi proceduralnego aspektu art. 3.

Mikeladze i Inni przeciwko Gruzji

16 listopada 2021 r.

Skarżący, czterej obywatele Gruzji, zostali aresztowani podczas zgromadzenia lokalnej społeczności muzułmańskiej przeciwko przekształceniu starożytnego meczetu w bibliotekę. Zostali zwolnieni następnego dnia. Policja twierdziła, że opierali się oni ich zgodnym z prawem rozkazom i zaprzeczyła, aby wygłaszali jakiegokolwiek obraźliwe komentarze, podczas gdy skarżący wnieśli skargę na złe traktowanie przeciwko funkcjonariuszom policji. Sprawa dotyczyła głównie zarzutów skarżących, że podczas aresztowania i zatrzymania zostali fizycznie i werbalnie zaatakowani przez policję, która używała dyskryminującego języka, a śledztwo w sprawie ich skarg było nieskuteczne.

Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), **rozpatrywanego samodzielnie i w związku z art. 14** (zakaz dyskryminacji) Konwencji w odniesieniu do wszystkich skarżących oraz do **naruszenia art. 3** w jego aspekcie materialnym w odniesieniu do pierwszego skarżącego. Trybunał orzekł jednak, że nie doszło do naruszenia art. 14 w związku z materialnym aspektem art. 3 w odniesieniu do pierwszego skarżącego, ani do naruszenia materialnego aspektu art. 3 rozpatrywanego samodzielnie lub w związku z art. 14 w odniesieniu do trzech pozostałych skarżących. Trybunał stwierdził w szczególności, że rząd gruziński nie wyjaśnił w sposób zadowalający źródła obrażeń pierwszego skarżącego, a zatem nie wykazał, że użycie wobec niego siły było zgodne z prawem i bezwzględnie konieczne oraz że jego obrażenia zostały spowodowane inaczej niż złym traktowaniem przez policję. W odniesieniu do pozostałych skarżących i ich zarzutów dotyczących złego traktowania fizycznego, Trybunał

zauważył w szczególności, że nie przedstawiono żadnych dowodów medycznych wskazujących na obecność obrażeń.

Skargi oczekujące na rozpatrzenie przez Wielką Izbę

Tsaava i Inni przeciwko Gruzji (skargi nr 13186/20, 16757/20, 20129/21, 20175/21 i 39382/21)

7 maja 2024 r. (wyrok Izby) – sprawa przekazana Wielkiej Izbie we wrześniu 2024 r.

Sprawa dotyczy rozproszenia protestu w dniach 20-21 czerwca 2019 r. przed budynkiem Parlamentu w Tbilisi. Protest został wywołany przez prominentnego członka rosyjskiej Dumy, który zasiadł w fotelu przewodniczącego gruzińskiego parlamentu i wygłosił przemówienie w języku rosyjskim w ramach sesji Międzyparlamentarnego Zgromadzenia Prawosławnego. 26 skarżących było albo uczestnikami demonstracji, albo dziennikarzami relacjonującymi protesty. Zarzucają oni w szczególności nadmierne użycie siły przez władze, które doprowadziło do ich obrażeń.

W wyroku Izby z dnia 7 maja 2024 r. Trybunał jednogłośnie stwierdził naruszenie proceduralnego aspektu art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w odniesieniu do 24 skarżących. Ponadto Trybunał, stosunkiem głosów sześć do jednego, powstrzymał się od podjęcia decyzji w sprawie zasadności materialnego aspektu art. 3 oraz, stosunkiem głosów sześć do jednego, od podjęcia decyzji w sprawie dopuszczalności i zasadności skarg na podstawie art. 10 (wolność wyrażania opinii) i art. 11 (wolność zgromadzeń i stowarzyszania się) Konwencji. Na koniec Izba jednogłośnie stwierdziła, że Gruzja wypełniła zobowiązania wynikające z art. 38 (obowiązek zapewnienia wszelkich niezbędnych udogodnień podczas rozpatrywania sprawy) Konwencji i jednogłośnie uznała, że nie ma potrzeby rozpatrywania skargi na podstawie art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji.

23 września 2024 r. sprawa została przekazana do Wielkiej Izby na wniosek skarżących.

Osoby nieuczestniczące w demonstracjach

Lazaridou przeciwko Grecji

28 czerwca 2018 r.

Sprawa dotyczyła obrażeń ciała doznanych przez skarżącą w maju 2010 r., podczas demonstracji w proteście przeciwko środkom oszczędnościowym wprowadzonym przez grecki rząd. Skarżąca nie uczestniczyła w demonstracji, ale przebywała w budynku, w którym mieściły się siedziby dwóch stowarzyszeń. Została raniona w ramię odłamkami szkła, a za doznane obrażenia obwiniła funkcjonariuszy policji z jednostki specjalnej, twierdząc, że stała za szklanymi drzwiami, które rozbili funkcjonariusze policji wchodzący do budynku. Skarżąca podniosła między innymi, że została celowo raniona przez funkcjonariuszy policji, którzy następnie nie zainteresowali się jej stanem, a ponadto uniemożliwili jej szybkie otrzymanie pomocy medycznej. Ponadto skarżyła się na śledztwo w sprawie tych wydarzeń.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w jego aspekcie materialnym lub formalnym. Trybunał zauważył w szczególności, że na końcu postępowania karnego funkcjonariusze policji zostali uniewinnieni przez greckie sądy, które zbadały materiał dowodowy oraz podjęły wszystkie dostępne kroki w postępowaniu karnym w celu wyjaśnienia okoliczności zajścia. Zauważył również, że nic w postępowaniu nie wskazywało na to, że sądy krajowe nie wykazały się wymaganą niezależnością i bezstronnością. Trybunał uznał ponadto, że w niniejszej sprawie nie było wystarczających dowodów, aby stwierdzić ponad wszelką wątpliwość, że skarżąca doznała zarzucanego traktowania ze strony funkcjonariuszy policji. Powtórzył w szczególności, że zarzuty złego traktowania muszą być poparte odpowiednimi dowodami. W sprawie skarżącej nie było wystarczających dowodów. Wreszcie, skarżąca nigdy nie była zatrzymana ani przetrzymywana w areszcie policyjnym lub pod kontrolą policji. Jej sytuacja była zatem całkowicie odmienna od sytuacji osoby, która znalazła się w rękach

policji.

Dziennikarze relacjonujący przebieg demonstracji

[Naiafli przeciwko Azerbejdżanowi](#)

2 października 2012 r.

W październiku 2005 r. skarżący, dziennikarz, został wysłany w celu zrelacjonowania przebiegu nielegalnej demonstracji zorganizowanej przez partie opozycyjne w Baku. Podczas rozpędzania demonstracji przez policję skarżący i jego znajomi zostali pobici i doznali rozmaitych obrażeń. Skarżący zarzucił między innymi, że został pobity przez policję, a władze nie przeprowadziły skutecznego śledztwa, tolerując bezkarność odpowiedzialnych funkcjonariuszy.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 3** (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji w odniesieniu do potraktowania skarżącego przez policję, biorąc pod uwagę w szczególności jego obrażenia, które dowodziły, że doświadczył on poważnego cierpienia fizycznego i psychicznego. Trybunał zauważył między innymi, że skarżący nie użył przemocy wobec policji ani nie stanowił dla niej zagrożenia. Władze nie wskazały też innych powodów uzasadniających użycie siły, zatem użycie siły było niepotrzebne, nadmierne i niedopuszczalne. Trybunał stwierdził ponadto, że **doszło do naruszenia art. 3** Konwencji w związku ze śledztwem w sprawie złego traktowania skarżącego, stwierdzając, że było ono nieskuteczne i pozbawione niezależności. Zauważył w szczególności, że do przesłuchania skarżącego, które nastąpiło po upływie trzech miesięcy od zdarzenia, nie podjęto odpowiednich czynności procesowych, a ustalenie tożsamości osób odpowiedzialnych za pobicie skarżącego przekazano temu samemu organowi, którego funkcjonariusze mieli pobić skarżącego. Nawet gdyby za tę najważniejszą część śledztwa odpowiadał inny wydział policji, to funkcjonariusze pozostawali kolegami z pracy, zatrudnionymi przez tę samą instytucję publiczną.

Zobacz też: [Rizvanov przeciwko Azerbejdżanowi](#), wyrok z 17 kwietnia 2012 r.

Skargi oczekujące na rozpatrzenie przez Wielką Izbę

[Tsaava i Inni przeciwko Gruzji \(skargi nr 13186/20, 16757/20, 20129/21, 20175/21 i 39382/21\)](#)

7 maja 2024 r. (wyrok Izby) – sprawa przekazana Wielkiej Izbie we wrześniu 2024 r.

Zobacz powyżej, w sekcji „Demonstranci”.

Prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie (art. 6)

[Mocanu i Inni przeciwko Rumunii](#)

17 września 2014 r. (Wielka Izba)

Trzeci skarżący w sprawie, Stowarzyszenie „21 grudnia 1989” zarzucił przewlekłość postępowania karnego, wszczętego w następstwie brutalnego rozpędzenia antyrządowych demonstracji w czerwcu 1990 r. w Bukareszcie. Przyłączył się do tego postępowania w charakterze strony cywilnej, aby dochodzić odszkodowania za szkody wyrządzone wskutek splądrowania jego siedziby, zniszczenie mienia oraz napaść na jego członków.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 6 ust. 1** (prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie) Konwencji w odniesieniu do trzeciego skarżącego, ustalając, że czas trwania postępowania, którego dotyczył zarzut – niemal 19 lat – był zbyt długi i nie spełniał wymogu „rozsądnego terminu”.

Wolność wyrażania opinii (art. 10 Konwencji)

Najafli przeciwko Azerbejdżanowi

2 października 2012 r.

W październiku 2005 r. skarżący, dziennikarz, został wysłany w celu zrelacjonowania przebiegu nielegalnej demonstracji zorganizowanej przez partie opozycyjne w Baku. Podczas rozpędzania demonstracji przez policję skarżący i jego znajomi zostali pobici i doznali rozmaitych obrażeń.. Skarżący zarzucał w szczególności, że zamiarem funkcjonariuszy policji było uniemożliwienie mu przeprowadzenia relacji z demonstracji.

Trybunał uznał, że w przypadku skarżącego doszło do **naruszenia art. 10** (wolność wyrażania opinii) Konwencji. Zauważył w szczególności, że rola prasy w przekazywaniu informacji i poglądów w sprawach leżących w interesie publicznym niewątpliwie obejmowała doniesienia z przebiegu zgromadzeń i manifestacji opozycji, co było konieczne do rozwoju każdego społeczeństwa demokratycznego. Skarżącemu jednak uniemożliwiono przeprowadzenie relacji, poprzez fizyczne złe traktowanie i nadmierne użycie siły. Trybunał nie mógł zaakceptować faktu, że funkcjonariusze policji nie byli w stanie ustalić, że skarżący był dziennikarzem, ponieważ miał na sobie odznakę i wyraźnie określił swój zawód. Ponadto Trybunał wskazał, że fizyczne złe traktowanie przez funkcjonariuszy państwa dziennikarzy wykonujących swoje obowiązki zawodowe poważnie utrudniło korzystanie z ich prawa do otrzymywania i przekazywania informacji. Niezależnie od tego, czy istniał jakikolwiek rzeczywisty zamiar ingerencji w działalność dziennikarską skarżącego, został on poddany niepotrzebnemu i nadmiernemu użyciu siły, z naruszeniem Artykułu 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji, pomimo podjęcia wyraźnych wysiłków w celu zidentyfikowania się jako dziennikarz podczas pracy. W związku z tym doszło do ingerencji w prawa skarżącego na mocy art. 10, która nie była „konieczna w demokratycznym społeczeństwie”, ponieważ Rząd nie wykazał w przekonujący sposób, że ingerencja ta była zgodna z prawem lub miała uzasadniony cel.

Pentikäinen przeciwko Finlandii

20 października 2015 r. (Wielka Izba)

Sprawa dotyczyła zatrzymania skarżącego, fotoreportera, podczas demonstracji, jego aresztowania oraz skazania za niestosowanie się do poleceń policji. Skarżący zarzucił, że jego prawo do wolności wyrażania opinii zostało naruszone przez zatrzymanie, aresztowanie i skazanie, ponieważ uniemożliwiono mu wykonywanie pracy dziennikarza.

Trybunał orzekł, że **nie doszło do naruszenia art. 10** (wolność wyrażania opinii) Konwencji, ustalivszy że zatrzymanie skarżącego oraz skazanie go za niestosowanie się do poleceń policji podczas gdy relacjonował demonstrację, z odstępniem od wymierzenia kary, było proporcjonalne. Trybunał zauważył w szczególności, że organy wydały swoje decyzje w oparciu o istotne i dostateczne podstawy, zachowując sprawiedliwą równowagę między sprzecznymi interesami występującymi w sprawie. Władze nie uniemożliwiły ani nie przeszkodziły celowo w relacjonowaniu demonstracji. Skarżącemu nie uniemożliwiono wykonywania jego pracy dziennikarskiej ani podczas demonstracji, ani po jej zakończeniu. W szczególności został on zatrzymany nie za pracę dziennikarską, ale za niezastosowanie się do poleceń policji nakazujących opuszczenie miejsca demonstracji. Jego sprzęt nie został skonfiskowany i nie wymierzono mu żadnej kary.

Wolność zgromadzeń (art. 11 Konwencji)

Ova Ataman przeciwko Turcji

5 grudnia 2006 r.

W kwietniu 2000 r. skarżąca, prawniczka i członkini rady nadzorczej Stowarzyszenia Praw Człowieka, zorganizowała w Stambule demonstrację w celu zaprotestowania przeciwko planom stworzenia więzień „typu F”. Demonstracja przybrała formę marszu, po którym

wystosowano oświadczenie dla prasy. Skarżąca zarzucała w szczególności, że naruszono jej prawo do wolności wyrażania opinii oraz prawo do wolności zgromadzeń, jako że demonstracja oraz odczyt oświadczenia dla prasy, zaplanowane na koniec wydarzenia, zostały uniemożliwione przez policję.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 11** (wolność zgromadzeń) Konwencji, ustalwszy że agresywna interwencja policji nie była proporcjonalna ani konieczna do zapobieżenia zakłóceniu porządku. W szczególności zauważył, że grupa demonstrantów – około pięćdziesięciu osób, które chciały zwrócić uwagę opinii publicznej na istotną kwestię – nie stanowiła zagrożenia dla porządku publicznego z wyjątkiem możliwego zakłócenia ruchu drogowego. Ponadto odnotowawszy, że wiec zaczął się około południa i zakończył się po upływie około pół godziny interwencją policji, Trybunał uderzyła niecierpliwość władz, które usiłowały jak najszybciej stłumić demonstrację zorganizowaną pod auspicjami Stowarzyszenia Praw Człowieka. W opinii Trybunału, jeśli demonstranci nie dopuszczali się aktów przemocy, ważne jest, aby władze publiczne wykazywały pewien stopień tolerancji wobec pokojowych zgromadzeń, aby wolność zgromadzeń zagwarantowana art. 11 Konwencji nie została pozbawiona całej istoty.

Zobacz też: [Balcik i Inni przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 29 listopada 2007 r.

[Éva Molnár przeciwko Węgrom](#)

7 października 2008 r.

Po wyborach parlamentarnych przeprowadzonych w kwietniu 2002 r. na Węgrzech skarżąca w dniu 4 lipca 2004 r. wzięła udział w demonstracji zwolenników ponownego przeliczenia głosów. Skarżąca dołączyła do demonstracji około godziny 19:00. Do tego czasu policja zdążyła zamknąć cały obszar dla ruchu drogowego. Około godziny 21:00, kiedy sytuacja w ruchu drogowym stała się nadmiernie kłopotliwa, policja przerwała demonstrację bez użycia siły. Skarżąca zarzuciła, że demonstracja została rozproszona, ponieważ policja nie otrzymała wcześniejszego powiadomienia o jej organizacji.

Trybunał uznał, że **nie doszło do naruszenia art. 11** (wolność zgromadzeń) Konwencji, ponieważ ingerencja w wolność zgromadzeń przysługującą skarżącej nie była nieuzasadniona. W szczególności Trybunał uznał argument, że rozproszenie demonstracji służyło uprawnionemu celowi – ochronie porządku oraz praw innych osób. Ponadto zauważył, że do zaskarżonych czynności doszło w trakcie nielegalnej demonstracji blokującej główny most w centrum Budapesztu, a skarżąca wzięła udział w kolejnej demonstracji na placu Kossutha, która miała na celu wsparcie nielegalnie demonstrujących na moście. Ponadto Trybunał podkreślił, że demonstranci zebrali się na placu Kossutha około godziny 13:00, a skarżąca dołączyła do nich około godziny 19:00, natomiast policja nie przerywała demonstracji do ok. godziny 21:00. Stwierdził zatem, że w zaistniałych okolicznościach skarżąca miała dość czasu, by wyrazić solidarność ze współdemonstrantami. W przedmiotowej sprawie Trybunał uznał, że policja wykazała wymaganą tolerancję wobec demonstracji, mimo że wcześniej nie wiedziała o wydarzeniu, które nieuchronnie sparaliżowało ruch uliczny oraz spowodowało pewne zakłócenie porządku publicznego. Zważywszy na to, rozproszenie demonstracji nie było działaniem nieproporcjonalnym.

[İzci przeciwko Turcji](#)

23 lipca 2013 r.

Zobacz powyżej w części „Zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania”.

[Süleyman Çelebi i Inni przeciwko Turcji](#)

24 maja 2016 r.

Skarżący to grupa osób fizycznych oraz związek zawodowy – uczestnicy wiecu zwołanego w Stambule w dniu 1 maja 2008 r. w celu obchodów Święta Pracy, a następnie rozpędzonego przez policję z użyciem przemocy. Zarzucali oni w szczególności, że interwencja sił bezpieczeństwa uniemożliwiła im korzystanie z prawa do demonstracji.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 11** (wolność zgromadzeń) Konwencji, ustalając w szczególności, że nie było pilnej potrzeby społecznej mogącej uzasadniać zupełny brak tolerancji, jaki władze wykazały wobec demonstrantów, ingerując – z użyciem przemocy – w korzystanie przez nich z wolności pokojowych zgromadzeń. Zważywszy na brutalność policyjnej interwencji w przedmiotowej sprawie, zwłaszcza jeśli chodzi o użycie gazu łzawiącego, brak jakiegokolwiek sądowej kontroli jego proporcjonalności i konieczności zakrawał na odstraszenie członków związków zawodowych i innych obywateli od udziału w legalnych demonstracjach. Ponadto na podstawie **art. 46** (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków) Konwencji, Trybunał zauważył, że uporczywe używanie nadmiernej siły do rozpędzania pokojowych demonstracji oraz systematyczne używanie granatów z gazem łzawiącym, które stanowią potencjalnie śmiertelnie niebezpieczną broń, miało odstraszać obywateli od uczestnictwa w demonstracjach, a tym samym zniechęcać ich do korzystania z praw przysługujących im na podstawie art. 11 Konwencji. Zważywszy na rosnącą liczbę podobnych skarg Trybunał przypomniał o konieczności poddawania skutecznej kontroli sądowej czynności sił bezpieczeństwa podejmowanych podczas demonstracji. Aby taka kontrola była uznawana za skuteczną, musi ona prowadzić do wszczynania postępowań wobec osób wydających rozkazy (takich jak członkowie kadr wyższego szczebla).

Zobacz też: [Disk i Kesk przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 27 listopada 2012 r.; [Făitim ve Bilim Emekçileri Sendikası i Inni przeciwko Turcji](#), wyrok z dnia 5 lipca 2016 r.

Laguna Guzman przeciwko Hiszpanii

6 października 2020 r.

Skarżąca w niniejszej sprawie, która wzięła udział w demonstracji przeciwko cięciom budżetowym i wysokim stopom bezrobocia w Valladolid w lutym 2014 r., skarżyła się, że została nieodwracalnie okaleczona po tym, jak policja siłą rozpędziła spontaniczne zgromadzenie, które miało miejsce po oficjalnej demonstracji. Twierdziła, że użycie siły przez policję wobec niej i innych protestujących było rażąco nieproporcjonalne.

Trybunał stwierdził, że **doszło do naruszenia art. 11** (wolność zgromadzeń) Konwencji wobec skarżącej, stwierdzając, że użycie siły przez policję nie było uzasadnione i stanowiło nieproporcjonalną ingerencję w prawa skarżącej. Trybunał zauważył w szczególności, że spontaniczny protest był pokojowy aż do momentu jego rozpędzenia i uznał, że władze nie przedstawiły istotnych i wystarczających powodów uzasadniających rozpędzenie demonstracji. Ponadto sama skarżąca nigdy nie była aresztowana ani ścigana za jakiegokolwiek akty przemocy podczas protestów.

Shmorgunov i Inni przeciwko Ukrainie, Lutsenko i Verbytskyy przeciwko Ukrainie, Kadura i Smaliv przeciwko Ukrainie, Dubovtsev i Inni przeciwko Ukrainie oraz Vorontsov i Inni przeciwko Ukrainie

21 stycznia 2021 r.

Zobacz powyżej w części „Zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania”.

Kontakt z mediami:
Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08